

ПРО ЛОКАЛІЗАЦІЮ МІКРОПОПУЛЯЦІЙ РІДКІСНОГО ВИДУ СИРФІД *ERIOZONA SYRPHOIDES* (FALLÉN, 1817) (SYRPHIDAE, DIPTERA, INSECTA) НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ

В. Ю. Шпарик

Кафедра біології та екології, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

У статті наведені точки локалізації мікропопуляцій рідкісного виду сирфід *Eriozona syrphoides* (Fallén 1817) (Syrphidae, Diptera, Insecta) на території Українських Карпат. Дані одержані в результаті багаторічних досліджень 2000 – 2012 років.

Ключові слова: *Eriozona*, сирфіди, фауна, Карпати, популяції.

Shparyk V. Y., Sirenko A. G. On the localization of micropopulations of rare Syrphidae species *Eriozona syrphoides* (Fallén, 1817) (Syrphidae, Diptera, Insecta) in the Ukrainian Carpathians. In this article the terms of localization of micropopulations of rare species syrphid *Eriozona syrphoides* (Fallén 1817) (Syrphidae, Diptera, Insecta) in the Ukrainian Carpathians. Data obtained as a result of years of research 2000 - 2012 years.

Keywords: *Eriozona*, syrphids, fauna, Carpathians, populations.

Вступ

Eriozona syrphoides (Fallén, 1817) (Syrphidae,

Diptera, Insecta) – один з найбільш рідкісних видів сирфід фауни Палеарктики. Вид недостатньо досліджений. У багатьох країнах Європи, які входять до ареалу цього виду, відмічено тільки окремі випадки спостереження особин цього виду. Вважається, що цей вид з транспалеарктичним бореально-монтанним ареалом, але в рамках ареалу зустрічається розсіяно і точково. У Європі цей вид найчастіше зустрічається в Альпах, на Вогезах, Арденах, у Швейцарії. На Британських островах був вперше виявлений у 1968 році в Уельсі (Камбрії), потім він був виявлений в горах Шотландії та на

південному березі Англії. Вид приурочений до хвойних лісів. Личинки *Eriozona syrphoides* (Fallén, 1817) хижі, вузькоспеціалізовані щодо трофічної спеціалізації – живляться виключно шкідливими попелицями з роду *Sinaga*, що живляться хвоєю ялини. Вважається, що личинки *Eriozona syrphoides* (Fallén, 1817) живуть і живляться виключно на ялинах, але цей вид віддає перевагу лісам, де крім ялини зустрічається сосна та ялиця. Імаго є типовим нектро- та полінофагом, віддає перевагу квітам рослин з родини Umbelliferae, та квітам рослин з родів *Cirsium*, *Crataegus*, *Epilobium*, *Sorbus*, *Heracleum*, *Succisa*, *Valeriana*. Автори цієї статті відмічали відвідання імаго цього виду рослин з родини зонтичних, айстрових та квітах *Filipendula ulmaria* L. Вважається, що лет імаго має два піки чисельності – з кінця травня до середини червня і з наприкінці серпня [8, 9].

Вид *Eriozona syrphoides* (Fallén 1817) на території України виявлений в Карпатах, рідкісний, але досі не включений у «Червону книгу України». Вид потребує дослідження та охорони як рідкісний та безумовно корисний для лісового господарства. Дані про поширення цього виду в Українських Карпатах та локалізацію мікропопуляцій, що потребують охорони, фрагментарні і потребували уточнення.

Матеріали і методи

Дані про місцезнаходження популяцій виду *Eriozona syrphoides* (Fallén 1817) в Українських Карпатах були зібрані по ходу досліджень сирфідофауни Українських Карпат, які проводились авторами статті з 2000 по 2012 роки включно. Дослідження охоплювали переважно Передкарпаття, північний макросхил Українських Карпат, гірські масиви Свидовець та Мармароси Закарпаття і республіки Румунія.

Відлов комах здійснювався у різних біотопах і на різних висотах – від 250 до 2000 м над рівнем моря. Комбінувались методи косіння та відлову на квітах різних покритонасінних.

Результати та обговорення

У результаті досліджень 2000 – 2012 років виявлено, що вид *Eriozona syrphoides* (Fallén 1817) зустрічається на території Українських Карпат у наступних локалітетах:

1. Урочище «Межирічі» гірського масиву Горгани, 10 км на пд. від с. Стара Гута, прирічкові луки на берегах р. Бистриця Солотвинська, оточені ялиново-ялицевим лісом, 840 м н.р.м. Відмічено на зонтичних 12.08.2003.
2. Полонина «Погар» гірського масиву Горгани, між горами Ігровець та Сивуля, 1400 м н.р.м., виявлений 8.07.2012 р. на айстрових на полонині та серед ялиново-ялицевого лісу.
3. Урочище «Ельми» - на околицях заповідника «Горгани», на прирічкових луках р. Зубрівка, в районі впадіння в р. Зубрівка потоку Федоцил (15 км від. С. Зелене), на висотах 790 – 804 м н.р.м. Відмічено спостереження та знахідки 10.07.2001 р., 05.07.2003 р., 05.08.2004 р., 20.06.2012 р. на айстрових, зонтичних та *Filipendula ulmaria* L.
4. Урочище «Шибене» - гірський масив Черногора, с. Зелене, прирічкові луки на берегах потоку Шибений (приток р. Чорний Черемош), 900 м н.р.м., на зонтичних та айстрових, 15.08.2002 р.
5. Урочище «Альбін» - гірський масив Чивчини, 10 км на зх. від с. Буркут, прирічкові луки, 910 м н.р.м., на зонтичних, 26.06.2003.
6. Урочище «Женець» - гірський масив Горгани, присілок Женець с. Татарів, прирічкові луки біля потоку Женець, на зонтичних, 10.08.2001 р., 20.06.2008 р.
7. Узлісся мішаного лісу на околицях с. Волосів (10 км. на зх.), на зонтичних, 420 м н.р.м., 10.08.2004. (Мельник С. Я., leg.)

Загалом виявлено 7 локалітетів, які, очевидно, можна вважати місцезнаходженням мікропопуляцій цього виду сирфід на території Українських Карпат і Передкарпаття. Ці мікропопуляції ізольовані гірськими хребтами та досить великими територіями на яких знахідок цього виду не було. Проте, враховуючи схильність сирфід до досить далеких міграцій і перельотів, не виключено, що всі виявлені локалітети є частинами однієї великої карпатської популяції або груп популяцій. Хоча, міграції *Eriozona syrphoides* (Fallén, 1817) не досліджені і, не виключено, що ми маємо справу з істинними популяціями між якими рівень обміну особинами не перевищує 0,01 % на покоління – рівень обміну властивий для істинних популяцій [10].

Автор рекомендує включити вид *Eriozona syrphoides* (Fallén, 1817) в «Червону книгу України».

Подяки

Автор париносить глибоку подяку своєму науковому керівнику к.б.н. доценту Сіренку А. Г. за ідею досліджень, надіні колекційні матеріали, участь і організацію експедицій у райони досліджень.

Література

1. Анікіна З. Л. До фауни Syrphidae Закарпатської області // Тези доповідей та повідомлень до XIX наукової конференції. Сер. біологічна. — Ужгород, 1965.
2. Анікіна З. Л. Про мух-сирфід (Diptera, Syrphidae) Закарпаття // І. Г. Підопличко (відпов. ред.) Комахи Українських Карпат і Закарпаття. Респ. міжвідомч. збірник. Серія “Проблеми зоології”. — К.: Наукова думка, 1966.
3. Анікіна З. Л. К познанню сирфид-афидофагов (Diptera, Syrphidae) Украинских Карпат // Вестн. зоол. — 1971. — № 6. — С. 17–21.
4. Анікіна З. Л. Склад та розподіл сирфід (Diptera, Syrphidae) Прикарпаття // Тези доповідей I конференції молодих вчених західних областей УРСР. — Львів, 1972.
5. Анікіна З. Л. Сирфиды (дис. ... канд Diptera, Syrphidae) Украинских Карпат: Автореф. биол. наук: 03.00.09 / Укр. с.-х. академия. — К., 1973.
6. Виолович Н. А. Сирфиды Сибири (Diptera, Syrphidae). Определитель. — Новосибирск: Наука, 1983.
7. Ляницький Я., Сіренко А. Структура ентомофауни Syrphidae східних Горган // Вісник Прикарпатського університету. Сірія Біологія. – 2002. – Випуск II. – с. 95 – 100.
8. Штакельберг А. А. Отряд Diptera — двукрылые. Введение // Г. Я. Бей-Биенко (Ред.). Определитель насекомых европейской части СССР. — Л.: Наука, 1969. — Т. 5. — Ч. 1. — С. 7–34.
9. Штакельберг А. А. Сем. Syrphidae — журчалки // Там же. — Л., 1970. — Т. 5. — Ч. 2. — С. 11–96.
10. Яблоков А. В. Популяционная биология. — М.: Высшая школа, 1987. — 303 с.
11. Peck L. V. Family Syrphidae // Soós A. & Papp L. (eds.), Catalogue of palaearctic Diptera. — Budapest: Akadémiai Kiadó, 1988. — Vol. 8 (Syrphidae — Conopidae). — P. 11–230.

Стаття поступила до редакції 06.10.2012 р.; прийнята до друку 30.10. 2012 р.

Шпарик В. Ю. – асистент кафедри біології та екології Прикарпатського університету імені Василя Стефаника.

Рецензент: кандидат біологічних наук, доцент кафедри біології та екології Прикарпатського університету імені Василя Стефаника **Маховська Л. Й.**